

Tölgyesi József

Új neveléstudományi periodikum a szakajtóban: a Neveléstörténet

A magyar iskola millenniuma (1996) körüli, s főképpen az ezt megelőző évek jelentős fellendülést hoztak a neveléstörténet-kutatás és -írás területén. A Magyar Tudományos Akadémia neveléstörténeti albizottsága, a Magyar Pedagógiai Társaság (MPT) neveléstörténeti szakosztálya, s különösen az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM) szervezőmunkával, konferenciákkal és kiadványokkal, kiállítások támogatásával és rendezésével járultak hozzá az évforduló méltó megünnepléséhez. Számos vidéki program (konferencia, felolvasó ülés, kiállítás) és kiadvány jelezte azt, hogy e megemlékezés az országos figyelem központjába került. A határon túli magyarok körében is élénk visszhangot váltott ki a jubileum: hazai neveléstörténészek tartottak előadásokat (főképpen Mészáros István), s a megemlékező ünnepségek sorozatával járultak hozzá a Kárpát-medencei magyar oktatásügy-történet e jeles évfordulójának emlékeztetéssel tételéhez.

A kutatás, a publikálás és a programok folyamatos regisztrálását az OPKM két sorozatkiadványa vállalta fel: a (már 1984 óta megjelenő) *Neveléstörténeti Füzetek* és a *Neveléstörténeti Tájékoztató* (1991–1995). Ugyanebben az időben készült a háromkötetes *Pedagógiai lexikon*, amely már az évforduló után, 1997-ben jelent meg. (Két, hosszú távra szóló munkáról külön is meg kell emlékezni: az OPKM kiadásában megjelent *1000 éves a magyar iskola 996–1996*, valamint Mészáros István: *A magyar nevelés- és iskolatörténet kronológiája 996–1996* című kötetekről.)

A neveléstörténet-kutatás és -írás regionális műhelyei voltak azok a szakmai egyesületek, amelyek e feladatra jöttek létre a millennium körüli években. (A Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaság, a debreceni székhelyű Karácsony Sándor Neveléstörténeti Egyesület, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Neveléstörténeti Egyesület, továbbá alapítványok, mint például a Gróf Klebelsberg Kuno Alapítvány stb.) Kiadványaik fontos helyi értékeket tártak fel és mutattak be.

A millennium kapcsán biztosított központi pályázati források is hozzájárultak ahhoz, hogy a művelődéstörténethez és az interdiszciplináris területekhez kapcsolódó neveléstörténeti kutatások szélesebb kontextusba helyezésével komplexebb válhattak az e témakörben publikált írások: megfelelő hangsúllyal szerepelhettek intézmény-, szervezet-, mentalitás-, probléma-, gyermekkor-, személy- és ifjúságimozgalom-történetek.

A hazai iskoláztatás, valamint a neveléstudomány számára e jelentős szellemi hozadékon túl presztízssértékűnek tarthatjuk azt a nemzetközi figyelmet is, amely az évfordulós programok kapcsán felénk irányult.

A neveléstörténet-kutatás és -írás e kiemelkedő, csúcsidezőszakát követően visszatért a folyamatosságot szisztematikus munkával megjelenítő rendjéhez. Nem a tudományos kutatómunka iránti elkötelezettség vesztett erejéből, hanem az a

koncentrált figyelem divergálódott, amely a következő években tágabb összefüggésekben, illetve lokálisan, s más területeket előtérbe helyezve vizsgálta a magyar oktatásügy múltját. Ehhez a rendszerváltozás miatt bekövetkezett (a politika által is befolyásolt), felerősödött szakmai-tudományos szemléletváltás is ösztönzést adott.

A jubileumi kiadványokban kumulálódott publikációs lehetőségek megszűnése miatt a szakma visszatért a hagyományosan preferált helyekhez. Főképpen az *Új Pedagógiai Szemle*, a *Magyar Pedagógia*, az *Iskolakultúra*, a *Könyv és Nevelés*, a *Honismeret*, részben a *Köznevelés*, s még 2002-ig a *Neveléstörténeti Füzetek*, valamint a helyi periodikák (főképpen a megyei pedagógiai intézeteké) vállalták fel a folyamatos jelenlétet biztosító kutatási eredményközlést.

E sokoldalú hazai (és a nemzetközi kapcsolatokat is preferáló) kutatómunka és az intenzív publikálás ellenére a hazai pedagógiai sajtóban nem volt olyan folyóirat, amely céljában, tartalmában a neveléstörténeti tanulmányok közlését tekintette elsődleges feladatának. Erre 2004-ig kellett várni, amikor a pénzügyileg egyre nehezebbé váló országos szakmaifolyóirat-kiadás nem éppen biztató gazdasági környezetében a székesfehérvári Kodolányi János Főiskola önálló kiadásában megjelent a *Neveléstörténet* című folyóirat. Megjelentetése nemcsak sajtó-, hanem tudománytörténeti esemény is lett. A főiskola szempontjából a folyóirat kiadása annak a szakmai munkának az eredménye és következménye, amelyet az 1992-ben történt alapítása óta elért: olyan műhely lett, ahol a főiskola vezetése és az oktatók sikeresen valósították meg az elméleti pedagógiai kutatás és a tanárképzés gyakorlata egységét.

Az 1. szám köszöntőjében írja Szabó Péter, a főiskola főigazgatója (ma rektora), a szerkesztőbizottság elnöke: „A több mint ezeréves magyar iskola történetének gazdag irodalma további kiteljesedését, a kutatómunka ösztönzését is szolgálja a lap... Bízom abban, hogy az Európai Unió tagországai neveléstudósai, pedagógusai egyre szélesebb körében tehetjük ismertté nevelés- és művelődéstörténezeink kutatási eredményeit, s ezzel hozzájárulhatunk ahhoz, hogy a magyar iskolakultúra, nemzeti művelődésünk hagyományait olyan értékként tartsák számon, amely méltó ez ezeréves múlttal rendelkező Magyarországhoz. Ezért is bízom abban, hogy a hazai és a külföldi szerzők és írásaik egymásra találása e folyóiratban tovább erősítheti a neveléstudományban az európai kulturális együttműködést és hiteles tükre lesz közös kulturális identitásunknak.”

A fő cél tehát az, hogy a folyóirat olyan centrum, közvetítő, publikációkat megjelentető műhely legyen, amelyben a megjelenő szakközlemények reprezentálják a magyar neveléstörténet-kutatás mindenkori állapotát, tendenciáját, s amely regisztrálja a kutatások irányultságát, kísérje figyelemmel a kutatásokhoz kapcsolódó tudományos szakmai és közéletet, tartsa számon a kutatókat, valamint (közvetve) segítse azt, hogy a hazai kutatási eredmények beépülhessenek az európai egyetemes neveléstörténetbe.

Különösen fontosnak tartjuk, hogy történelmi távlatban megjelenítsük a Kárpát-medencei magyar és nemzetiségi oktatásügy történeti vonatkozásait, fejlődését, azokat a kapcsolatokat, amelyek a történelmi együttélés során (főképpen a birodalmi kereteken belül) formálódtak. Ezt azzal is segítjük, hogy a folyóiratban

kitüntetett helyet biztosítunk azoknak a szerzőknek, akik írásaikban e térség oktatásügy-történetét jelenítik meg. A mai magyar határon túli kutatók, szerzők számára természetes módon biztosítjuk azt a lehetőséget, hogy ne csak írásaik megjelentetésében, hanem a folyóirathoz, a főiskolához kötődő konferenciákon, felolvasó üléseken is olyan szerepet kapjanak, amely méltóképpen reprezentálja a kisebbségi létben történő kutatásaikat.

A folyóirat ars poeticájának fontos eleme, hogy olyan kapcsolatrendszer építsen ki és működtessen, amely által biztosítható a felsőoktatási és más kutatóhelyek, a pedagógiai tudományos és civil szervezetek, valamint a kutatók és az olvasók egymásra találása, együttműködése. E kapcsolatrendszerben fontosnak tartjuk a határon túli (első sorban magyar) felsőoktatási intézményekkel, kutatókkal, pedagógus szervezetekkel történő együttműködést.

Különös figyelmet fordítunk a főiskoláknak és az egyetemeknek azokra a hallgatóira, akik a neveléstörténeti kutatásban elért eredményeik alapján írásaikkal helyet kaphatnak a folyóiratban. Ugyanígy kitüntetetten figyelünk a PhD-sok között azokra, akik szakmai-tudományos pályájukat neveléstörténeti vagy ehhez közeli (interdiszciplináris) területen szeretnék végezni. (Többek között ezért is tartjuk fontosnak a folyóiratot képviselve a TDK-s programokon történő részvételt.)

A lap rovatai, amelyek lapszámonként változóak (Tanulmányok, Közlemények, Konferenciák, Interjú, fórum, Könyvismertetések, Események, tájékoztatók) lehetőséget adnak a különböző műfajú és tartalmú írások befogadására.

Néhány jelentősebb publikáció a 2004–2005. évek lapszámaiból:

A modern oktatási rendszer kialakulása Magyarországon, különös tekintettel a középiskola 19. századi történetére (Kelemen Elemér);

Iskola és művelődés a királyi városban (Szabó Péter);

Az alternatív pedagógia helyzete hazánkban 1945-től napjainkig (Torgyik Judit);

„Egyetlen hatalmas ívben láttam és láttattam a hazai oktatás- és nevelésügy ezeresztendő történetét.” Beszélgetés Mészáros István professzorral, nevelés- és művelődéstörténésszel (Tölgyesi József);

A 100 éves napközi otthonaink pedagógiai öröksége (Füle Sándor);

Az alsó fokú oktatás Székesfehérváron a dualizmus korában (Surányi István);

Muszlim nevelésügy a nyugati neveléstörténet-írásban (Kéri Katalin);

A tehetséges, európai műveltségű Bezerédj Amália (1804–1837) öröksége (Kurucz Rózsa);

A pályakezdő Kiss Árpád pedagógiai rendszeréről (Kiss Endre);

Iskolai „centrizmusok” (Szabó Miklós);

A magyar gyermek- és ifjúsági szervezetek a dualizmus kori Magyarországon (P. Miklós Tamás);

Az európai óvodaügy hőskora Brunsvik Teréz levelezésének tükrében (Hornýák Mária);

Kulcsfontosságú „rejtett” női terek a nemzetépítésben a Magyar Paedagogiában 1892–1918 (Kereszty Orsolya);

Átpillantását vágyva az egésznek. Adalékok az enciklopédikus gondolkodás hazai történetéhez (Kéri Katalin);

A számítógéppel támogatott tanulástól az e-learningig (Hoffmann Orsolya);

Az ír iskolarendszer rövid története (Apáti Anna Zita).

A három nyelvű (angol, német, francia) rezümék célja az, hogy az írárok iránt felkeltse a külföldi (magyar nyelven nem tudó) kutatók érdeklődését. Kivételesen e három nyelv valamelyikén is közlünk tanulmányt külföldi szerzőtől.

A folyóirat szerkesztésében jelentős szerepe van a szerkesztőbizottságnak (Szabó Péter rektor, elnök, Székesfehérvár, Ambrusné Kéri Katalin, Pécs, Balogh Mihály, Budapest, Csurgai Horváth József, Székesfehérvár, Horváth Márton, Budapest, Kovátsné Németh Mária, Győr, Pukánszky Béla, Szeged, Szabolcs Éva, Budapest), a szakmai támogató szervezeteknek (MTA Pedagógiai Bizottság Neveléstörténeti Albizottság, MTA Veszprémi Területi Bizottság Neveléstörténeti Munkabizottság) és a nemzetközi tanácsadó testületnek (Christoph Lüth, Németország, Leoncio Vega Gil, Spanyolország, Yassine Zouari, Franciaország).

Az eddigi számok (hazai és külföldi) szakmai visszhangja biztató arra vonatkozóan, hogy a folyóirat beilleszkedett a társtudományok periodikumai közé, és remélhetően sikeresen tölti be tudományos célját. A főiskola a folyóirat anyagának szélesebb körben történő megismertetését, felhasználását segíti azzal a tervvel, hogy 2006 őszétől elektronikus változatot is készít, 2007-től pedig önálló angol nyelvű Neveléstörténet-folyóiratot (History of education) ad ki, amely a magyar és a nemzetközi neveléstörténet-kutatás eredményeit közvetíti.

A *Neveléstörténet* évi négy számmal jelenik meg B/5-ös méretben, átlag 10 ív terjedelemben. Terjesztése előfizetés alapján történik. Kiadója a Kodolányi János Főiskola, 8000 Székesfehérvár, Fürdő utca 1.

